

**การจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งบนฐานระบบนิเวศและ
การปรับตัวภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ**

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกมีอิทธิพลต่อการพัฒนาในวงกว้าง เพราะมีส่วนทำให้เกิดภัยธรรมชาติบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้น โดยในช่วงปี 2548-2554 มีปัญหาอุทกภัยเกิดขึ้นในช่วงฤดูฝนเป็นประจำทุกปี และมีอุทกภัยนอกฤดูฝนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเป็นภัยคุกคามกระทบโดยตรงต่อระบบนิเวศวิทยาของพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ เช่น การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ แหล่งอาหารถูกทำลาย การกัดเซาะชายฝั่ง เป็นต้น รวมทั้งยังส่งผลกระทบต่อด้านสังคมและเศรษฐกิจที่หน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่น และประชาชนจะต้องเผชิญกับความเสียหาย ทำให้แบกรับค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมฟื้นฟูความเสียหายอันเกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ รวมทั้งจะต้องจัดสรรค่าใช้จ่ายเพื่อใช้สำหรับป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเพิ่ม

ชุมชนชายฝั่งนับ เป็นกลุ่มหนึ่งที่มีความเสี่ยงสูงที่จะได้รับผลกระทบจากความแปรปรวนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากการดำรงชีวิตของชุมชนชายฝั่งต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ และปัจจัยทางดินฟ้าอากาศเป็นส่วนในการประกอบอาชีพ ดังนั้นหากสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมไม่ว่าจะเพิ่มขึ้นหรือลดลงย่อมต้องส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพและทรัพยากรธรรมชาติ เพราะทั้งหมดนี้อยู่ภายใต้ระบบนิเวศเดียวกันซึ่งเมื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปย่อมสร้างผลกระทบต่อความสัมพันธ์อันภายในอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการรองรับและแก้ไขปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติโดยการบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้น และการสร้างความสามารถในการปรับตัวของทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรเร่งดำเนินการเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติยังคงมี ศักยภาพในการรักษาบทบาทและหน้าที่ของระบบนิเวศเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีแก่มนุษย์

ด้วยเหตุนี้การปรับตัวและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงต้องดำเนินการควบคู่กันภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการพัฒนาที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต สำหรับแนวทางสำคัญที่ควรจะเป็นยุทธศาสตร์ในการดำเนินการเรื่องนี้คือการบูรณาการแนวคิดการตั้งรับปรับตัวเข้าสู่แผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับชุมชน ท้องถิ่น และในระดับประเทศ เพราะการบริหารจัดการแบบองค์รวมที่หยิบยกเอาทุกมิติที่เกี่ยวข้องของมาวิเคราะห์พร้อมกันเพื่อให้เห็นภาพของปัญหาที่ชัดเจน ซึ่งจะทำให้สามารถจัดสรรบทบาทหน้าที่และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การจัดการปัญหานั้นๆ ได้อย่างมีทิศทางและมีประสิทธิภาพ

ชุมชนชายฝั่งทะเลสาบสงขลา จังหวัดพัทลุง

การประมงบริเวณชายฝั่งทะเลสาบสงขลา จังหวัดพัทลุงแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ การประมงพื้นบ้าน และการประมงเพาะเลี้ยง การประมงพื้นบ้านนั้นเป็นอาชีพดั้งเดิมของคนจังหวัดพัทลุง ทำกันมากบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนกลาง คืออำเภอเขาชัยสน และอำเภอปากพะยูน ลักษณะของการประมงของชุมชนชายฝั่งจังหวัดพัทลุง ส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือประมงแบบ

พื้นบ้าน ที่ใช้วัสดุในท้องถิ่น เช่น แห ตาข่าย โพงพาง อวนลอย เป็นต้น โดยส่วนใหญ่ผู้ชายจะออกเรือ หรือออกเรือทั้งคู่หญิงและผู้ชาย เมื่อกลับจากการทำประมงจะช่วยกันคัดแยกสัตว์น้ำ หรือในกรณีที่จับสัตว์น้ำได้ปริมาณมากเกินกำลังกายของสมาชิกในครอบครัวก็จะจ้างคนในหมู่บ้าน เช่น คนสูงอายุ และผู้หญิง มาช่วย

จากการสัมภาษณ์ นางกันยา ด่วนเลี้ยง อายุ 57 ปี ชาวบ้านหมู่ที่ 4 บ้านอาพัด ตำบลจองถนน อำเภอเขาชัยสน ซึ่งประกอบอาชีพประมงเป็นอาชีพหลัก เล่าว่า ส่วนใหญ่เมื่อป่าปลดปลาของตัวเองเสร็จแล้ว ก็จะไปจับปลดปลาซึ่งเป็นธุรกิจเล็ก ๆ ที่ทำกันในเครือญาติ ปลาที่ไปจับปลดส่วนใหญ่จะเป็นปลาหัวโหม่ง แล้วแต่ฤดูกาลที่จับได้ ราคา กิโลกรัมละ 3 บาท ทุกวันป่าจะมีรายได้จากการปลดปลา วันละ 60-100 บาท¹ เจ้าของปลาจะนำปลาไปขายสด หรือทำปลาตากแห้ง แต่ส่วนใหญ่จะขายปลาให้กับแม่ค้าที่มารับซื้อในหมู่บ้าน ชาวประมงบางรายจะนำไปขายเองที่ตลาดนัด หรือขายให้กับชาวบ้านในหมู่บ้านมาซื้อปลาสดเพื่อประกอบอาหาร ซึ่งแต่ละฤดูกาลก็จะจับปลาได้ต่างกัน (ตารางที่ 1) แต่มีปลาบางชนิดที่ชาวประมงสามารถจับได้มากและจับได้เกือบทั้งปี คือ ปลาหัวโหม่ง

ตารางที่ 1 แสดงการทำประมง ในรอบ 12 เดือน ของชาวประมงชายฝั่ง ต.จองถนน อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง

เครื่องมือประมง/สัตว์น้ำที่จับได้	ม.ค	ก.พ	มี.ค	เม.ย	พ.ค	มิ.ย	ก.ค	ส.ค	ก.ย	ต.ค	พ.ย	ธ.ค
อวนปลาหัวโหม่ง												
อวนกุ้งหัวมัน												
อวนปลากะพง												
อวนปลาตลับ												
อวนกุ้งก้ามกราม												
ไซแม่กุ้ง												
ไซธนูจับปลากด												
ไซหลงจับปลาช่อน												
หยีุดดักปลากด												

ที่มา: จากการสัมภาษณ์ชาวประมงชายฝั่งในพื้นที่ ต.จองถนน อ.เขาชัยสน จ.พัทลุง

เครื่องมือทำการประมงของชาวประมง (ตารางที่ 2) จะขึ้นอยู่กับชนิดและฤดูกาลของสัตว์น้ำ เครื่องมือประมงที่ใช้อยู่เป็นประจำและเป็นเครื่องมือหลัก คือ กัด แห ไซกุ้งนา และเครื่องมือที่มีเฉพาะบางคน เช่น เบ็ดราว ไซเล็ก และหยีุด เนื่องจากอาชีพประมงเป็นอาชีพที่ขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติ และฤดูกาลโดยตรง การเปลี่ยนแปลงของช่วงเวลาทำให้ชนิดของสัตว์น้ำเปลี่ยนแปลงไปตลอดทั้งปี ด้วยเหตุนี้ชาวประมงหนึ่งครอบครัวจึงมีเครื่องมือประมงหลายชนิดเพื่อใช้สำหรับจับสัตว์น้ำที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา และเครื่องมือที่หลากหลายนี้ส่งผลให้ต้นทุนในการจับสัตว์น้ำของชาวประมงสูงไปด้วย

¹ สัมภาษณ์ วันที่ 15 เดือน ตุลาคม พ.ศ.2554 ณ บ้านอาพัด

ยกตัวอย่างเช่น ครอบครัวยุคหนึ่งครอบครัวยุคหนึ่งมีเรือเป็นของตนเอง 1 ลำ เรือที่ใช้มีขนาด 10 -11 เมตร และมีเครื่องมือประมงประเภท กัดปลาหัวโหม่ง กัดปลากระพง กัดปลากด กัดกุ้งหัวมัน ซึ่งกัดแต่ละประเภทก็จะมีขนาดแตกต่างกัน คือ กัดขนาด 5 ซม. 6 ซม. 8 ซม. และ 5.5 เซนติเมตร ด้วยเหตุนี้เครื่องมือประมงจึงเป็นต้นทุนที่สำคัญของการทำประมง และจากการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมพบว่า ชาวประมงหนึ่งครอบครัวยุคหนึ่งต้องมีเครื่องมือประมงอย่างน้อย 4 ชนิด เช่น กัดกุ้ง กัด ไชแม่กุ้ง แห กุ้ง เป็นต้น เพื่อใช้จับสัตว์น้ำตามฤดูกาล ซึ่งเมื่อหมดช่วงเวลา หรือมีการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ คลื่นลม หรือน้ำ ก็จะมีพลาดโอกาสในการใช้เครื่องมือนี้

ตัวอย่างของจำนวนเครื่องมือประมงที่แต่ละครัวเรือนในตำบลจองถนนมี เช่น นายคล้าย แก้วภักดี ชาวประมงหมู่ที่ 1 บ้านแหลมจองถนน มีกัดสามชั้น 18 หัว กัดชั้นเดียว 15 หัว ขนาด 4.5 เซนติเมตร คิดเป็นต้นทุน 19,800 บาท² หรือนายจรูญ แซงชวน ชาวประมงหมู่ที่ 1 บ้านแหลมจองถนน มีกัดชั้นเดียว 10 หัว ขนาด 4.5 เซนติเมตร, กัดชั้นเดียว 20 หัว ขนาด 5 เซนติเมตร และแหกุ้งหัวมัน 20 หัว คิดเป็นต้นทุน 22,000 บาท³ นางสาวเอมอร ทิพย์วารี หมู่ที่ 1 บ้านจงเก มีกัดชั้นเดียว 10 หัว ขนาด 4 เซนติเมตร แหกุ้ง 1 หัว ไชแม่กุ้ง 20 หน่วย ไชกุ้งนา 500 หน่วย คิดเป็นต้นทุน 12,700 บาท⁴

ตารางที่ 2 แสดงราคาเครื่องมือประมง

เครื่องมือประมง	ราคา
กัดชั้นเดียว ขนาด 4.5 เซนติเมตร	รวมอุปกรณ์ ประกอบหัวละ 500 - 600 บาท
กัดกุ้งหัวมัน	1,300 บาท
กัดสามชั้น แบบไนลอน	600 บาท
แหกุ้ง	1,200 บาท
ไชแม่กุ้ง	200 บาท
ไชกุ้งนา	30 บาท
เครื่องยนต์เรือ 13 แรงม้า	22,000 บาท
เรือ ไม้ขนาด 12 เมตร	36,000 บาท

ที่มา : จากการสัมภาษณ์ ชาวประมงตำบลจองถนน วันที่ 12 กรกฎาคม 2555

เมื่อจำนวนปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้มีปริมาณลดลง ทำให้ต้นทุนในการจับสัตว์น้ำสูงขึ้น เช่น ในกรณีของนางสาวเอมอร ทิพย์วารี หมู่ที่ 1 บ้านจงเก เสียค่าน้ำมันในการออกเรือ 3 ลิตร 135 บาท จับปลาหัวโหม่งได้ 5 กก. ขายแบบแห้งได้ราคา กิโลกรัม

² สัมภาษณ์วันที่ 20 กันยายน 2555 ณ หมู่ที่ 1 บ้านแหลมจองถนน

³ สัมภาษณ์วันที่ 20 กันยายน 2555 ณ หมู่ที่ 1 บ้านแหลมจองถนน

⁴ สัมภาษณ์วันที่ 20 กันยายน 2555 ณ หมู่ที่ 3 บ้านจงเก

ละ 60 บาท (เหลือ 3 กิโลกรัม) คิดเป็น รายได้ 180 บาท หักค่าใช้จ่ายเหลือ 55 บาท (ช่วงเดือนกันยายน 55)⁵ ทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับการดำเนินชีวิต

ดังนั้น ในการที่จะลงทุนซื้อเครื่องมือประมง เช่น ซ็อกัดกุ้งหัวมัน 10 หัว ราคา 13,000 บาท ซึ่งเป็นเงินก้อนใหญ่ ชาวประมงจึงใช้วิธีการซื้อเครื่องมือประมงโดยการกู้ยืมเงิน เจ้าของเงินกู้จะคิดดอกเบี้ยร้อยละ 10 หรือ 20 บาทต่อเดือน และเมื่อมีรายได้ก็จะผ่อนใช้ไปเรื่อย ๆ หากต้องการเครื่องมือใหม่ ก็จะต้องกู้ยืมเพิ่ม หลังจากที่ได้ชำระดอกเบี้ย โดยที่เงินต้นยังไม่ลดไประยะหนึ่ง ทำให้เป็นหนี้ล้นต่อเนื่อง และรายได้ไม่เพียงพอกับการจ่ายเงินต้น หรือหากเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ก็จะใช้วิธีการกู้ยืมจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อมาใช้หนี้ เพื่อที่จะกู้ยืมเงินก้อนใหม่ หรือการกู้ยืมเงินกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อใช้จ่ายในครอบครัว หรือการเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์หลาย ๆ กลุ่มเพื่อหมุนเวียนเงินกู้ และค่าใช้จ่าย เนื่องจาก ดอกเบี้ยสูงกว่าของผู้ปล่อยเงินกู้ทั่วไป⁶ จากการให้ข้อมูลของ นางสาววรรณกร เพ็งมาก หมู่ที่ 3 บ้านจ่งเก⁷ พบว่า ในส่วนของภาระหนี้สิน นอกเหนือจากการประกอบอาชีพ มักจะเกิดในช่วงเวลาที่ชาวประมงไม่สามารถออกเรือได้ จะใช้วิธีการกู้ยืมเงิน การกู้ยืมครั้งละประมาณ 30,000 - 50,000 บาท ส่วนมากแหล่งเงินกู้ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และกลุ่มออมทรัพย์

ตารางที่ 2 แสดงราคาสัตว์น้ำในตำบลจ่งถนน

ชนิดปลา	ราคาสัตว์น้ำ ต่อ กิโลกรัม			
	ขนาดใหญ่	ขนาดกลาง	ขนาดเล็ก	ตากแห้ง
ปลาหัวโหม้ง	60-40	20	10	60
กุ้งหัวมัน	110			
กุ้งก้ามกราม	450	300	200	
ปลาชี่ตั้ง	400		200	
ปลากระบอก	300		200	
ปลากระพงหิน	150		100	
ปลาหมี่หลัง	120		80	
ปลาแป้น (ปลานูตริ)	40			
ปลาแมว	20			
ปลาลิ้นหมา	120			
ปลาละปั้ง	120			
กุ้งนา	40			
หอยตาก	20			

⁵ อ้างอิงแล้ว

⁶ อ้างอิงแล้ว

⁷ สัมภาษณ์วันที่ 22 กรกฎาคม 2554 ณ หมู่ที่ 3 บ้านจ่งเก

ปลากด	150			
ปลากะเบน	70			
ปลาจิมฟันจระเข้	120			400
ปลากะตัก	40			
ปลาดุก (เลี้ยง)	40			

ที่มา : จากการสัมภาษณ์ นายน้อย แก่นแท้ ณ วันที่ 12 กรกฎาคม 2555 ณ หมู่ที่ 1 บ้านแหลมจองถนน

และเนื่องด้วยปัญหาการลดลงของสัตว์น้ำ ประกอบกับต้นทุนในการทำประมงที่สูงขึ้น จึงทำให้ปัจจุบันชาวประมงพื้นบ้านส่วนหนึ่งได้เปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น หรือ ประกอบอาชีพอื่นเพิ่มเติม เช่น รับจ้าง ทำงานโรงงาน เลี้ยงสัตว์ ทำนา ทำสวนยาง รวมทั้งการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำควบคู่ไปกับการทำประมงพื้นบ้าน

นอกจากการประมงพื้นบ้านแล้ว การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งเป็นอีกอาชีพที่ชุมชนชายฝั่งในจังหวัดพัทลุงได้ให้ความสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะการเพาะเลี้ยงปลา สำหรับปลาที่นิยมเพาะเลี้ยงมาก คือ ปลาดุกลูกผสม ปลาช่อน ปลานิล ปลาตะเพียนขาว และปลากินพืชชนิดต่าง ๆ จากข้อมูลของสำนักงานประมงจังหวัดพัทลุง มีผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำอีก จำนวน 8,983 ราย พื้นที่ 3,983 ไร่ พื้นที่ 3,050 ไร่ ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ 14,453 กิโลกรัม นับว่าเป็นทางเลือกหนึ่งของการทำประมงในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา

ชุมชนชายฝั่งทะเลสาบสงขลากับความเสี่ยงในปัจจุบัน

วิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งนั้นเป็นวิถีที่ผูกพันอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติและสภาพภูมิอากาศตลอดเวลา เมื่อการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อพื้นที่ จากสภาพการณ์ปัจจุบันบริเวณชุมชนชายฝั่งทะเลสาบ มีการเปลี่ยนแปลงของคลื่น ลม ทิศทางลม ช่วงเวลา และความรุนแรงของลมมรสุมเพิ่มขึ้น ซึ่งค่อย ๆ เปลี่ยนไปจากองค์ความรู้และประสบการณ์เดิมของชาวประมงที่มีการสั่งสมมานาน ส่งผลให้วันที่สามารถออกเรือได้ตลอดทั้งปีลดลง ช่วงเวลาที่ชาวประมงอยู่ในทะเลได้น้อยลง แต่มีความเสี่ยงมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงลมมรสุมเป็นช่วงที่ชาวประมงไม่สามารถออกเรือได้เลย ขณะที่การเพาะเลี้ยงชายฝั่งที่ผ่านมาพบว่า ก็ประสบกับปัญหาภัยพิบัติในพื้นที่เพิ่มขึ้น เช่น การเพาะเลี้ยงปลาดุก ในรอบ 3 ปี (ปี 2548-2550) สถานการณ์ด้านการผลิตและราคาอยู่ในเกณฑ์ปกติ แต่ในปี 2548 เกิดภาวะน้ำท่วมส่งผลให้ผลผลิตเสียหายมาก สถานการณ์ลักษณะนี้ส่งผลต่อการเพาะเลี้ยงชายฝั่งเป็นอย่างมาก

นอกจากการประกอบอาชีพประมงที่มีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นแล้วพบว่า บ้านเรือนหลายหลังที่ตั้งอยู่ริมชายฝั่งก็ได้รับความเสี่ยงเพิ่มขึ้นจากความรุนแรงของลมมรสุม หลายครั้งพบว่ามรสุมหรือพายุทำให้บ้านเรือนเสียหาย เช่น หลังคาพัดไปกับกระแสลม ผนังบ้านพัง เสาบานชำรุด เป็นต้น ไม่เพียงลมมรสุม หรือพายุจะสร้างความเสียหายให้กับบ้านเรือนเท่านั้น ยังพบว่าพื้นที่ชายฝั่งทะเลสาบสงขลาหลายแห่งถูกกัดเซาะ เช่น ที่ตำบลจองถนนพบว่า มีพื้นที่บางส่วนถูกกัดเซาะไป โดยชาวประมงใช้

วิธีการเปรียบเทียบระยะเวลาทางจากการนำเรือเข้าออกในแต่ละวัน ประกอบกับในระยะหลังกระแสลมเปลี่ยนทิศทางและมีความรุนแรงมากขึ้น จนเป็นสาเหตุให้เกิดคลื่นในทะเลสูง และเกิดลมมรสุมเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการที่เกิต้น้ำท่วมบ่อยครั้งและมีระยะเวลาที่ท่วมขังนานขึ้น เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตลิ่งพังและถูกกัดเซาะเพิ่มขึ้น

ขณะที่ภาวะน้ำท่วมขังที่ยาวนานในบางพื้นที่ เช่น ตำบลจองถนนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ที่รับน้ำจากลุ่มน้ำท่าเสาียดก่อนไหลลงสู่ทะเลสาบสงขลา พบว่า การที่น้ำท่วมขังนาน หรือ การที่น้ำท่วมบ่อยครั้งในพื้นที่ที่มีผลต่อการทำประมงเช่นกัน กล่าวคือ ชาวประมงไม่สามารถออกทำการประมงได้ บางครอบครัวอาศัยทำการประมงบริเวณชายฝั่ง แต่ผลตอบแทนที่ได้ก็ไม่คุ้มค่า เพราะสถานการณ์น้ำท่วมทำให้สัตว์น้ำหลายชนิดที่อยู่ริมฝั่งในสภาพน้ำกร่อยต้องหนีน้ำไป เนื่องจากน้ำท่วมทำให้ความเค็มของน้ำบริเวณริมฝั่งเปลี่ยนแปลง ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสน้ำ ช่วงเวลาน้ำเค็ม น้ำจืด น้ำกร่อย ส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายของสัตว์น้ำ หากเป็นช่วงเวลาเดียวกับมรสุมและน้ำท่วม ชาวประมงก็จะพลาดโอกาสทั้งหมดในการทำประมง

นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศที่เกิดขึ้นแล้วนั้น ผลจากการกระทำของมนุษย์ก็ยังซ้ำเติมความรุนแรงของปัญหา เช่น การใช้เครื่องมือประมงที่ไม่เหมาะสมทำลายล้าง การลักลอบจับปลาในฤดูวางไข่ จับปลาขนาดเล็ก ขาดความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎกติกา เพราะต้องการรายได้เพิ่มขึ้น จึงทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลง จึงต้องออกเรือไกลขึ้น รวมทั้งการใช้ประโยชน์ที่ดิน การขุดลอกคลอง ทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ การใช้สารเคมีการเกษตร เนื่องจากลักษณะที่ตั้งของชุมชนเป็นพื้นที่ปลายน้ำ น้ำจากต้นน้ำที่มีการปนเปื้อนสารเคมีการเกษตรจึงไหลลงมา ทำให้คุณภาพน้ำในทะเลสาบแยกลง ประกอบกับการขุดลอกคลองและสร้างทางระบายน้ำ ทำให้น้ำไหลลงมาเร็วขึ้น เจอกับน้ำทะเลหนุน น้ำจึงท่วมขังนานขึ้น ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต และทรัพย์สินของชาวประมงอย่างมาก

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลต่อการลดลงทั้งจำนวนและชนิดของพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งปัจจุบันนี้พบว่ามีพันธุ์สัตว์น้ำที่เหลือให้จับหลักๆ เพียงไม่กี่ชนิด และก็ต้องออกเรือไปจับในระยะทางที่ไกลขึ้น ซึ่งทำให้ชาวประมงจึงมีความเสี่ยงต่อชีวิตเพิ่มขึ้นด้วย หลายครั้งที่พบว่า เมื่อชาวประมงออกไปจับปลากลับต้องเผชิญกับลมที่พัดแรงทำให้ต้องกลับเรือเข้าฝั่งไม่สามารถออกไปได้ เพราะจะเสี่ยงกับการที่เรือล่มหรือเครื่องมือประมงเสียหายได้ ซึ่งหากเกิดความเสียหายขึ้นกับเครื่องมือประมง ชาวประมงก็ขาดโอกาสในการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ เนื่องจากกฎหมายประมงไม่รองรับการขึ้นทะเบียนเรือขนาดเล็ก เมื่อเกิดความเสียหายจากภัยพิบัติ หรือการช่วยเหลือในกรณีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น ในกรณีการเกิดพายุเพื่อปี พ.ศ. 2553 การรับขึ้นทะเบียนชาวประมงและชดเชยค่าเสียหายนั้นเกิดจากมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งถือเป็นกรณีพิเศษ แต่ในปีอื่นๆ ที่เกิดอุทกภัยไม่มีการชดเชยค่าเสียหายของเครื่องมือประมงจากภัยพิบัติ ในขณะที่ภายในชุมชนก็ไม่มีกรรวมกลุ่มกันอย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้จึงขาดโอกาสในการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

เมื่อความเสี่ยงในการออกเรือเพิ่มมากขึ้น ต้นทุนการจับสัตว์น้ำสูงขึ้น ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้น้อยลง แต่กลับถูกกดราคาจากแม่ค้าที่มารับซื้อ เพราะไม่มีตลาดรองรับผลผลิตในชุมชน เป็นผลให้รายได้จากการออกเรือไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และหนี้สินจึงเพิ่มขึ้น ประกอบกับการทำประมงนั้นพบว่าชาวประมงไม่มีหลักประกันรายได้และผลผลิตที่แน่นอน ไม่มีความมั่นคงด้านอาชีพและอาหาร ด้วยเหตุนี้ทั้งผู้ชายและผู้หญิงในชุมชนชายฝั่งส่วนหนึ่งจึงต้องออกไปทำงานรับจ้างภายนอกชุมชน

โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงที่พบว่าต้องทำงานหนักเพิ่มขึ้นโดยการออกรับจ้างเพื่อเป็นแรงงานทั้งภายในชุมชนและนอกชุมชน ขณะที่บางครอบครัวผู้หญิงต้องออกไปใช้ชีวิตนอกชุมชน เช่น ทำงานโรงงาน แรงงานในเมือง เพื่อส่งรายได้กลับมายังบ้าน สำหรับเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว แม้จะทำงานหนักเพื่อให้ครอบครัวมีกินมีใช้อย่างเพียงพอ แต่ความรับผิดชอบในฐานะแม่บ้านก็ยังคงต้องดำเนินอยู่ และถือเป็นภารกิจที่ไม่สามารถปล่อยวางได้ สถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นให้เห็นในชุมชนชายฝั่งหลายพื้นที่ หากแต่ความตระหนักหรือการให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้หญิงกลับถูกมองข้ามไปด้วยเพราะปัญหาปากท้องจัดเป็นปัญหาเร่งด่วนที่จะต้องให้ความสำคัญมากกว่า

ยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลสาบสงขลา จังหวัดพัทลุง

การพัฒนายุทธศาสตร์สำหรับบริหารจัดการพื้นที่ทะเลและชายฝั่งทะเลสาบสงขลา จังหวัดพัทลุง ดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม การวิเคราะห์แผนพัฒนาของจังหวัดพัทลุง และการวิเคราะห์ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์และพิจารณา เพื่อนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์และแผนการดำเนินงานที่เหมาะสมกับพื้นที่ โดยมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ในการพัฒนาจังหวัดพัทลุง คือ **“เมืองเกษตรยั่งยืน ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี”**

จุดแข็ง

1. ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศของพื้นที่ชายฝั่งทะเลสาบสงขลา มีความเหมาะสมต่อการผลิตด้านการเกษตรที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะ ข้าว ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และผลิตผลประมง
2. ชุมชนชายฝั่งทะเลสาบสงขลา มีภูมิปัญญาดั้งเดิมในการเฝ้าระวังการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ เช่น ชาวประมงพื้นบ้านมีภูมิปัญญาในการดูทิศทางลมและกระแสน้ำ ทำให้ลดความเสี่ยงในการออกเรือ
3. ชุมชนชายฝั่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพที่เอื้อต่อการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากร เช่น ชาวประมงส่วนใหญ่เลือกใช้เครื่องมือประมงที่เหมาะสมกับการจับสัตว์น้ำในแต่ละฤดูกาล
4. ชุมชนชายฝั่งมีศักยภาพในการทำงานที่เป็นทักษะเฉพาะ เช่น ชาวประมงพื้นบ้าน นอกจากมีทักษะในการทำประมงแล้ว กลุ่มผู้หญิงประมงมีความสามารถในการแปรรูปสัตว์น้ำ กลุ่มผู้ชายมีความสามารถในการผลิตเครื่องมือประมงเป็นต้น
5. ชุมชนชายฝั่งอยู่ร่วมกันในลักษณะเครือญาติ ทำให้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเมื่อเกิดปัญหา เช่น กรณีเกิดภัยพิบัติน้ำท่วม พายุ เป็นต้น
6. องค์กรส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการทำงานบรรเทาภัยพิบัติธรรมชาติในพื้นที่ และมีแผนสำหรับการช่วยเหลือชุมชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ
7. การจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำรอบทะเลสาบสงขลา เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อน และมีการขยายพื้นที่เขตอนุรักษ์เพิ่มขึ้น รวมทั้งในพื้นที่เขตอุทยานของวัดต่างๆ ในรอบทะเลสาบ

จุดอ่อน

1. ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตกำลังเผชิญสภาวะเสื่อมโทรม โดยเฉพาะทรัพยากรประมงที่อยู่ในภาวะวิกฤติ และมีผลกระทบต่อเนื่องต่อความมั่นคงด้านอาหารและอาชีพของคนในพื้นที่ชายฝั่งทะเลสาบสงขลา
2. การจัดการภัยพิบัติขององค์กรส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นการให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยและการฟื้นฟูหลังประสบภัย แต่ขาดแผนการป้องกันภัย หรือแผนการป้องกันภัยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การซ่อมถนน การขุดลอกคลอง ซึ่งไม่สามารถช่วยในการบรรเทาปัญหาได้อย่างยั่งยืนเพราะขาดการจัดการร่วมกับชุมชน
3. กรณีที่เกิดภัยพิบัติพบว่ามีหลายหน่วยงานเข้ามาทำงานในพื้นที่แต่ขาดการบูรณาการแผนงานและการขาดจุดประสานงานที่ชัดเจนทำให้เกิดการทำงานที่ซ้ำซ้อนไม่ตรงกันความต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริง
4. ขาดการบูรณาการแผนการตั้งรับปรับตัว เข้ากับแผนการพัฒนาท้องถิ่น และแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นเสมือนปราการธรรมชาติที่ช่วยในการป้องกันภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สำคัญ
5. ความตระหนัก ความเข้าใจและความรู้ของชุมชนและท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการตั้งรับปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัตินั้นยังไม่ถูกเชื่อมโยงให้เห็นว่าเกี่ยวข้องกับปัญหาปากท้องและวิถีชีวิตโดยตรง
6. สถานการณ์ภายในชุมชนไม่เอื้อต่อการพัฒนา เช่น มีความขัดแย้งภายในบางชุมชนทำให้ชุมชนไม่เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม จึงขาดโอกาสในการให้การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก หรือ ผู้นำชุมชนไม่ทำหน้าที่ของตนเอง ทำให้สมาชิกชุมชนขาดความเชื่อถือและขาดความสามัคคีของคนในชุมชน
7. ขาดความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎกติกาของสมาชิกชุมชน เช่น การใช้เครื่องมือประมงส่งผลให้มีการจับปลาขนาดเล็ก เพราะต้องการให้รายได้เพิ่มจึงทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลง และต้องออกเรือไกลขึ้น ต้นทุนสูงขึ้น ใช้เวลามากไม่มีหลักประกันผลผลิต

โอกาส

1. หน่วยงานที่ทำงานด้านการจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่งมีการทำกิจกรรมฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทะเลและชายฝั่งอย่างต่อเนื่อง เช่น กรมประมง กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลสาบทุกปี ส่งผลให้สัตว์น้ำเพิ่มปริมาณขึ้น
2. การประสบภัยพิบัติบ่อยครั้งทำให้หน่วยงานในจังหวัดพัทลุงหลายหน่วยงาน เช่น กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำนักงานชลประทานที่ 16 ให้ความสำคัญกับการวางแผนป้องกันภัยพิบัติในพื้นที่โดยเฉพาะในส่วนของ การป้องกันน้ำ
3. การพัฒนาให้ชุมชนชายฝั่งรอบทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งอาหารทะเล เนื่องจากผลผลิตในพื้นที่ทะเลสาบเป็นที่ต้องการของตลาด เพราะรสชาติของเนื้อปลาเนื้อกุ้งมีความหวาน มัน เป็นจุดเด่นและจุดขายที่สำคัญของผลผลิตจากทะเลสาบ

ภาวะคุกคาม

1. การวางแผนการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลสาบสงขลาโดยหน่วยงานต่างๆ ที่ผ่านมาพบว่าเป็นการวางแผนแยกกันตามภารกิจของแต่ละหน่วยงาน ขาดการวางแผนในภาพรวมร่วมกัน
2. ปัญหาเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่ทะเลสาบสงขลา เช่น ทะเลสาบตื้นเขิน น้ำเน่า น้ำเค็มรุกล้ำ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง การใช้เครื่องมือประมงผิดกฎหมาย ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม และเมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ ยิ่งทำให้สถานการณ์ปัญหาในพื้นที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น
3. การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติธรรมชาติในพื้นที่ที่มีความรุนแรงและถี่ขึ้น สังเกตได้จากในระยะหลังพบว่ากระแสลมเปลี่ยนทิศทางและมีความรุนแรงมากขึ้น จนเป็นสาเหตุให้เกิดคลื่นในทะเลสูง และเกิดลมมรสุมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีผลต่อการประกอบอาชีพของชุมชนชายฝั่ง และเป็นอีกสาเหตุที่ทำให้พื้นที่ชายฝั่งถูกกัดเซาะเพิ่มขึ้น
4. กายภาพของที่ตั้งชุมชนเป็นพื้นที่ติดทะเลสาบ และส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลายน้ำที่ทำหน้าที่รองรับน้ำจากเทือกเขาบรรทัด ขณะที่ในช่วงฤดูมรสุมพื้นที่ชายฝั่งเหล่านี้ก็ต้องเผชิญกับน้ำท่วมเพราะน้ำทะเลหนุนสูงเช่นกัน เมื่อต้องเผชิญกับน้ำท่วมขังจากสองสาเหตุดังกล่าวจึงส่งผลกระทบต่อประกอบอาชีพ และบางครั้งสร้างความเสียหายให้กับบ้านเรือนหรือเครื่องมือในการประกอบอาชีพ เช่น อาชีพประมง ด้วย
5. ชุมชนชายฝั่งส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ ด้วยข้อจำกัดด้านกฎหมายและระเบียบของราชการ เช่น กฎหมายประมงไม่รองรับการขึ้นทะเบียนเรือขนาดเล็ก เมื่อเกิดความเสียหายจากภัยพิบัติ หรือการช่วยเหลือในกรณีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ชาวประมงจึงขาดโอกาสในการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน
6. การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น การเปลี่ยนพื้นที่เกษตร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในท้องถิ่น การสร้างที่อยู่อาศัย เป็นไปอย่างรวดเร็ว แต่ขาดการวิเคราะห์ผังชุมชนโดยร่วม ทำให้กลายเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมขังในพื้นที่ชายฝั่งหลายพื้นที่

จากการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมได้นำมาสู่การพัฒนายุทธศาสตร์สำหรับบริหารจัดการพื้นที่ทะเลและชายฝั่งทะเลสาบสงขลา จังหวัดพัทลุง ยุทธศาสตร์สำคัญคือ “การบริหารจัดการทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และทรัพยากรลุ่มน้ำบนฐานระบบนิเวศเพื่อตั้งรับปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติธรรมชาติ” แนวทางการทำงานที่สำคัญคือ

1. การบูรณาการเป้าหมายงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งการจัดการลุ่มน้ำ การจัดการผังเมือง การใช้ประโยชน์ที่ดิน การป้องกันภัยพิบัติ การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรทะเลและชายฝั่ง และการพัฒนาอาชีพทางเลือกบนฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะจะให้เห็นเส้นทางของการเดินเพื่อไปสู่เป้าหมายที่เป็นภาพรวมของการจัดการพื้นที่และการพัฒนาทั้งหมด
2. การสนับสนุนให้ชุมชน ท้องถิ่น และหน่วยงานได้เข้ามาร่วมวิเคราะห์และวางแผนการ การตั้งรับปรับตัวและการพัฒนาต่างๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม และแผนที่ได้จะสามารถสะท้อนสภาพปัญหาที่แท้จริงในพื้นที่ สร้างการยอมรับในเป้าหมายร่วมกันจากทุกฝ่าย

3. การจัดปรับแผนงานพัฒนาของแต่ละหน่วยงานให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในปัจจุบันมาก โดยมีการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการรับมือกับภัยพิบัติร่วมกับการวิเคราะห์เพื่อวางแผนพัฒนาเดิม เพื่อจะยิ่งเอื้อให้การทำงานไม่ซ้ำซ้อนแต่ชัดเจนยิ่งขึ้น

กรณีศึกษาตำบลจองถนนกับการลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติเพิ่มความปลอดภัยให้กับวิถีชีวิต

ชุมชนชายฝั่งตำบลจองถนนได้รวมตัวกันเพื่อร่วมทำงานกับ **โครงการเพิ่มศักยภาพการปรับตัวของชุมชนชายฝั่งที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ** ที่ดำเนินการร่วมกันระหว่างสมาคมรักษ์ทะเลไทย มูลนิธิชีวิตไท และมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากได้แก่ สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) โดยมีภาคีที่ร่วมดำเนินโครงการคือ สำนักงานบรรเทาทุกข์และประชานามัยพิทักษ์ สภากาชาดไทย ศูนย์เครือข่ายงานวิเคราะห์วิจัยและฝึกอบรมการเปลี่ยนแปลงของโลกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (SEA START RC) กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย โดยมีเป้าหมายคือเพื่อให้ชุมชนมีการเตรียมพร้อมป้องกัน และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศของโลก เช่น ภัยพิบัติทางธรรมชาติ สุขภาพอนามัย การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทั่วไป เป็นต้น ซึ่งมีระยะเวลาในการดำเนินงาน 3 ปี (ธันวาคม 2553 ถึง ธันวาคม 2556)

ทางกลุ่มชาวประมงพื้นบ้านในตำบลจองถนน ประกอบด้วยหมู่ที่ 1,3,4,5, เริ่มต้นวางแผนตั้งรับปรับตัวโดยมีเป้าหมายคือ “สร้างความมั่นคงด้านอาหารและวิถีชีวิต โดยการจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งควบคู่ไปกับการเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ” แนวทางสำคัญคือ การปรับตัวเพื่อลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ การปรับตัวเพื่อลดความเสี่ยงด้านวิถีชีวิตและงานอาชีพ การปรับตัวเพื่อลดความเสี่ยงจากที่อยู่อาศัยและโครงสร้างพื้นฐาน และการปรับตัวเพื่อลดและบรรเทาความเสี่ยงจากผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศ

ชุมชนชายฝั่งทะเลสาบสงขลาตำบลจองถนน เริ่มต้นจากการวิเคราะห์ความเสี่ยงในพื้นที่ร่วมกับมูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สมาคมรักษ์ทะเลไทย และมูลนิธิชีวิตไท จึงได้ข้อมูลว่าในช่วงเวลา 10 ปีที่ผ่านมา พบว่า ด้วยลักษณะพื้นที่ชายฝั่งทะเลสาบสงขลาเป็นชายฝั่งโค้งๆ เมื่อเกิดคลื่น ลม หรือมีพายุ จะได้รับความเสียหายอย่างหนัก ยกเว้นบริเวณที่มีต้นไม้จะช่วยเป็นแนวกันชน และกันการกัดเซาะตามแนวตลิ่งได้ นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาน้ำท่วมที่เกิดซ้ำซากและระยะเวลานานขึ้นได้ส่งผลกระทบต่อ การประกอบอาชีพ วิถีชีวิตและทรัพยากรชายฝั่งในพื้นที่ ขณะเดียวกันปัญหาเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น การลดลงของชนิดพันธุ์สัตว์น้ำและปริมาณสัตว์น้ำ ปัญหาน้ำเสีย การตื้นเขินของทะเลสาบ ฯลฯ ก็ยังคงดำรงอยู่ ดังนั้นทางกลุ่มจึงเริ่มจาก การจัดการพื้นที่แนวชายฝั่งโดยการปลูกต้นลำพู เพราะต้นลำพูจะเป็นปราการธรรมชาติที่สำคัญในการป้องกันพื้นตลิ่งพัง กันน้ำเขาระิมตลิ่ง ช่วยชะลอการพังทลายของดิน และช่วยชะลอความแรงของกระแสน้ำ ที่สำคัญต้นลำพูยังเป็นแหล่งที่สัตว์น้ำนิยมใช้เป็นที่ยาวไข่และอนุบาลตัวอ่อน

นอกจากนี้ต้นลำพูยังเป็นแหล่งสะสมของดินตะกอนที่ช่วยเพิ่มพื้นที่บริเวณชายทะเล (land builder) เนื่องจากระบบรากมีความซับซ้อนจึงเก็บกักดินไว้ได้มาก สำหรับประโยชน์อื่นๆ ที่ชาวบ้านจะได้รับ เช่น ลำต้นสามารถใช้ทำฟืน ดอกอ่อนรับประทานเป็นผักสด สามารถเก็บขายเป็นรายได้เสริมอีกด้วย การเลือกปลูกต้นลำพูเพราะว่าลักษณะของต้นลำพูมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลสาบสงขลา เพราะน้ำในทะเลสาบค่อนข้างจืด หรือมีระยะเวลาที่ระดับความเค็ม

ของน้ำน้อยเป็นเวลานาน ทำให้ต้นลำพูสามารถเจริญเติบโตได้ดี เพราะเมื่อเปรียบเทียบกับต้นโกงกางซึ่งชอบน้ำเค็ม หากนำมาปลูกในพื้นที่น้ำจืดก็ไม่เหมาะสม และไม่เจริญเติบโต

การดำเนินการปลูกต้นลำพูนั้น จะแบ่งเป็นกลุ่มตามหมู่บ้าน เพื่อรับผิดชอบกันปลูกและดูแลในเขตพื้นที่หมู่บ้านของตนเอง ซึ่งจะเริ่มปลูกในช่วงหน้าแล้ง หรือเดือนมีนาคม ถึง เดือนมิถุนายน ก่อนที่น้ำในทะเลสาบจะขึ้นเมื่อเข้าสู่ฤดูฝน เมื่อต้นลำพูตายก็มีการปลูกซ่อมเสริม โดยจะปลูกตลอดแนวชายฝั่ง เพื่อเสริมในพื้นที่ว่าง มีการวางระยะต้นลำพูให้เหมาะสมสำหรับน้ำเรือเข้าไปจอดริมฝั่งได้ ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะมีบริเวณสำหรับจอดเรือของตน ซึ่งต้นลำพูยังสามารถป้องกันความเสียหายที่จะเกิดกับเรือในขณะที่เกิดมรสุมได้อีกด้วย

ซึ่งทางกลุ่มชาวประมงมีแผนการดำเนินการในขั้นต่อไป คือ การทำโรงเรือนเพาะชำต้นไม้ต่าง ๆ ที่เหมาะสมและอยู่ในท้องถิ่นสำหรับปลูกบริเวณที่ว่างบนฝั่งทะเลสาบ เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งอาหารให้กับชุมชน หลังจากที่ดินลำพูโตพอที่จะเป็นแนวกันลมให้กับต้นไม้บนฝั่งได้แล้ว สร้างการบูรณาการทำงานร่วมกับท้องถิ่น เช่น การขยายพื้นที่เขตอนุรักษ์เพิ่มขึ้น ซึ่งปัจจุบันตำบลจองถนนมีเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อน รวมทั้งในพื้นที่เขตอุทยานของวัดเขียนบางแก้วแล้ว หากร่วมกันวางมาตรการ สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของเขตอนุรักษ์ การปลูกต้นไม้แนวชายฝั่ง รวมทั้งการกำหนดชนิดเครื่องมือประมงในทะเลสาบ ซึ่งจะทำให้การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลสาบของหน่วยงานต่าง ๆ ได้ประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น จะทำให้ปริมาณสัตว์น้ำและความอุดมสมบูรณ์ของทะเลสาบกลับคืนมา

กองทุนเครื่องมือประมง : ความมั่นคงในอาชีพและหลักประกันการจัดการทรัพยากรทะเลที่ยั่งยืน

กองทุนเครื่องมือประมงเพื่อความยั่งยืน ของตำบลจองถนน มีเป้าหมายสำคัญเพื่อสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน โดยการรวมกลุ่มของชาวประมงครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นในการปรับตัวของชุมชน เพื่อการสร้างความตระหนักและการเรียนรู้ของชาวประมงผ่านกองทุนฯ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันในการกำหนดขนาดและประเภทเครื่องมือประมงที่ไม่ทำลายล้างสัตว์น้ำ อันเป็นองค์ความรู้ที่ชาวประมงมีอยู่แล้ว ทั้งช่วงเวลาในการจับสัตว์น้ำตามฤดูกาล ทั้งเครื่องมือที่เหมาะสมกับสัตว์น้ำแต่ละชนิด ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการผลผลิต การกำหนดราคาที่ชุมชนสามารถร่วมกันกำหนดราคาที่เป็นธรรมได้ และเพื่อช่วยเหลือชาวประมงในการบรรเทาภาระหนี้สินนอกระบบจากการกู้ยืมเงินเพื่อมาซื้อเครื่องมือประมงที่ได้รับ ความเสียหายจากการออกทำการประมงและจากกรณีที่ได้รับ ความเสียหายจากภัยธรรมชาติ ประกอบกับเป็นการลดภาระหนี้สินให้กับชาวประมงเนื่องจากเครื่องมือประมงส่วนใหญ่มีต้นทุนที่สูงขึ้น

การดำเนินการของกลุ่มในการจัดตั้งคณะกรรมการนั้นมีทั้งผู้หญิงและผู้ชายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งวันทำการของกลุ่ม คือ วันที่ 25 ของทุกเดือน เพื่อให้สมาชิกได้มาฝากเงินออม อย่างน้อยเดือนละ 50 บาท/บัญชี/คน และจะเปิดให้มีการแจ้งความประสงค์เพื่อยืมเงินไปซื้อเครื่องมือประมงด้วยเช่นกัน โดยจะต้องผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการของกองทุนฯ และเมื่อได้รับเงินไปแล้วก็จะมีการติดตามการนำเงินไปใช้เพื่อซื้อเครื่องมือประมงอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการดำเนินการกองทุน พบว่า ในปัจจุบันกลุ่มกองทุนเครื่องมือประมงฯ ดำเนินการมาแล้วประมาณ 5 เดือน มีสมาชิกในกลุ่มทั้งชายหญิงรวม 52 คน ซึ่งประกอบไปด้วยชาวประมงจากหมู่ที่ 1 , 3 , 4 และ 5 ของตำบลจองถนน มีเงินสะสมในกองทุน 69,000 บาท ประกอบด้วย เงินกองทุนหมุนเวียนเครื่องมือประมง 50,000 บาท เงินลงหุ้นสัจจะของสมาชิก 19,000 บาท โดยให้สมาชิกกู้ยืมไปแล้วทั้งสิ้น 23 ราย ๆ ละ 3,000 บาท คิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาท เพื่อเก็บไว้เป็นค่าดำเนินการกลุ่ม และเป็นกองทุนสวัสดิการในการทำกิจกรรม เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ซึ่งจากการรวมกลุ่มเป็นกองทุนเครื่องมือประมงฯ นี้ สมาชิกที่ต้องการซื้อเครื่องมือประมง เงินที่กู้ยืมไปเป็นเพียงบางส่วนของต้นทุนเท่านั้น เนื่องจากกองทุนเครื่องมือประมงฯ พึ่งก่อตั้ง จำนวนเงินที่สามารถให้สมาชิกกู้ยืมต่อคนจึงเป็นจำนวนไม่มาก และไม่เพียงพอต่อการซื้อเครื่องมือประมงชนิดใดในจำนวนที่เพียงพอกับความต้องการของสมาชิก เงินจากกองทุนจึงช่วยบรรเทาหนี้สินนอกระบบได้ส่วนหนึ่งเท่านั้น

โดยแนวทางการดำเนินการของกลุ่มกองทุนเครื่องมือประมง ฯ ในอนาคต คือ การมีกฎระเบียบของชุมชนในการทำประมง มีแนวทางในการจัดการระบบราคาและตลาดในชุมชน เช่น การมีแพชุมชนเพื่อรับซื้อปลา การกำหนดราคาโดยสมาชิกประมงร่วมมือกันกำหนดราคาขาย รวบรวมข้อมูลสัตว์น้ำ ราคาผลผลิตเพื่อให้ทราบกำลังผลิตของชุมชน มีการรวมกลุ่มแปรรูปของผู้หญิงประมงที่มีความสามารถในการแปรรูปสัตว์น้ำ จะสามารถเพิ่มมูลค่าราคาสัตว์น้ำได้ เพราะผลผลิตในพื้นที่ทะเลสาบเป็นที่ต้องการของตลาด เนื่องจากรสชาติของเนื้อปลาทูหวาน มัน เป็นจุดเด่นของพื้นที่ทะเลสาบ จึงเป็นโอกาสสำคัญของชาวประมง นอกจากนี้การทำงานยังต้องมีการแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มในชุมชนและเครือข่าย เพื่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาชีพและการดำรงชีวิตอีกด้วย